

floppys változat váltotta fel, s ez az adatbázis, ha visszafogottan is, de továbbra is épül. Nagy múltú kiadványunk, a *Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia* 200 hazai folyóirat felhasználásával készült, s negyedévente jelenik meg.

Hazánk Európai Unióhoz csatlakozásának elősegítését szolgálja az FM hathatós pénzügyi segítségével kiadott, az *Európai Unió Mezőgazdasága* c. havilap, valamint a *Mezőgazdaságunk útja az Európai Unióba* c. sorozaton belül megjelenő, rendkívül hasznos és érdekes, gyakorlati megközelítést érvényesítő sorozatfüzetek. Múlt évben 4 füzet jelent meg, idén újabb 4 füzet megjelentetésén dolgozunk. Ezek az „állandó” saját kiadványokon kívül, számos készül egyedi megrendelésre is. Különböző témakörökben végzünk átfogó témafigyelés munkákat is, miként a vetőmagtermesztésről, a gyümölcstermesztés

aktuális kérdéseiről, az ugaroltatásról, az olajnövények termesztéséről stb.

A szakirodalmi összeállításokban, és valamennyi kiadványunk elkészítésében nagy hasznát vesszük könyvtárunk országos viszonylatban még most is gazdagnak mondható könyv- és folyóiratállományának, saját és nemzetközi számítógépes adatbázisainknak.

Mindezek olyan alapot nyújtanak tevékenységünknek, hogy a súlyosbodó gazdasági helyzet ellenére is, erőnkhez mérten ki tudjuk elégíteni a hazai szakinformációs igényeket.

Úgy gondolom, szakmai tevékenységünk, a magyar könyvtári életben betöltött szerepünk – egykor és ma –, valamint az a feladat, melyet a magyar agrárinformációban ellátunk, bizonyítja helyünket és fontosságunkat.

Mi az az „írtó kapa” és hogyan kell használni?

Billédi Ferencné

Zsidai József javaslattal él a magyar könyvtári szervezet átalakítására és a költséggazdálkodás racionalizálására. Dolgozatában arról panaszkodik, hogy szárnyaló gondolatait „némely” szakmai körök – gondolom nem a pénzügyi berkek – nemtetszéssel fogadják, sőt azzal vádolják őt, hogy „favágó fejszével, írtó kapával” dolgozik. Mindkét eszközt természetesen hasznosan is lehet forgat-

ni, még az írtókapát is (helyesen rövid i-vel és egybe írva), amellyel fák, bokrok gyökereit szokták irtani, onnan, ahol más növénynek ártanak, de persze nem csukott szemmel. Ebben az esetben ugyanis egyre-másra vágjuk a hasznosat és a károsat. Zsidai József említett dolgozatában az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ felszámolására tesz javaslatot, több más jeles intézmény társaságában, ám az a gyanúm, hogy becsukott szemmel.

Nézzük meg tehát nyitott szemmel, hova is vág az az írtókapa.

A szemrevételezésben most csak a mezőgazdasági szakterületet érintő kérdésekre szorítkozom, nem azért, mert kiragadható a többi érintett intézmény kapcsolatából és a dolgozatban a rájuk vonatkozó szentenciák nem érintenek, hanem elsősorban azért, mert e szakterület feladataival foglalkoztam intenzíven, hosszú időn keresztül. Az itt felmerült problémákat, tájékoztató intézményeket, az országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ funkcióit és tevékenységét ismerem behatóan. Feltehetően azokat a javaslatokat, amelyek a dolgozatban szereplő többi intézményre vonatkoznak, az arra illetékes szakemberek fogják észrevételezni.

Történeti visszapillantás

Fél évszázad telt el azóta, hogy a mezőgazdasági szaktájékoztatás első, önálló intézményének alapítására sor került. Tevékenysége Mezőgazdasági Tudományok Dokumentációs Intézete néven 1946-ben indult meg. Amint az alapító okiratokból és a korabeli feljegyzésekből kiderül, az intézmény létrehozását országos érdekek tették szükségessé. A mezőgazdasági szakismeretek fokozott, tudatos és szervezett terjesztése, a mezőgazdasági oktatás, kutatás külföldi szakirodalommal való ellátása sürgetővé vált a háború utáni megújulást, fejlődést váró társadalomban. Erre a „mag”-ra alapozva, illetve e köré építve egy sokoldalú, összetett feladatokat ellátó intézmény épült ki, viszonylag rövid idő alatt. Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ – 1952-től már ezen a néven működött – magába foglalva az 1951-ben létesített Mezőgazdasági Fordító Irodát és a szintén ebben az évben alapított Országos Mezőgazdasági Könyvtárat.

Az évek során a korlátozó és visszahúzó körülmények ellenére, az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ funkciói folyamatosan gyarapodtak, az intézmény tevékenysége egyre szélesebb területeket fogott át. A fejlesztésekben a felső szintű irányító szervek rendelkezésein kívül, meghatározó része volt a szakismeret, a szakirodalmi információ iránt megnövekedett társadalmi és csoport igényeknek is.

Ebben az írásban nincs rá mód, hogy végigvegyük a fél évszázad eseményeit, elemezzük a változásokat és eredményeit, csupán arra van lehetőségem, hogy a szemléltetés kedvéért néhány döntő mozzanatot kiemeljek annak alátámasztására, hogy az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ fontos és meghatározó szerepet játszott a mezőgazdaság információs ellátásában. Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ átélve és átvészelve az összevonásokat és szétválasztásokat a különféle intézményekkel, komoly eredményeket ért el nemcsak az ágazaton belül, hanem az egész országot érintő szakkönyvtári tevékenységben is.

1951-ben az *Agrárirodalmi Szemle* (ASZ) című referáló lap közreadásával megindul a külföldi szakirodalom rendszeres ismertetése. A ha-

zai mezőgazdasági szakirodalomról – abban az időben egyedülállóan – a külföld tájékoztatására az angol, német, orosz nyelven közreadott *Magyar Agrárirodalmi Szemle* szolgál. 1959-ben a hazai szakirodalom teljességre törekvő regisztrációja is megkezdődik és megjelenik a *Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia* (MABI). A MABI jelenleg is létezik, nyomtatott formátumban és számítógépes adatbázisban, kapható géppel olvasható hordozókon is, és hozzáférhető hálózaton keresztül.

Nagy jelentőségűek voltak a hetvenes évek és hasonló mondható el a nyolcvanas évtized elejéről. Döntő lépés volt az AGRIS-ba való belépés. Ezzel olyan nemzetközi információs rendszer tagja lett az intézmény, amelynek révén a világ minden részének szakirodalmáról tájékoztathatja felhasználóit.

1978-tól az Agroinform – ekkor ezen a néven működik az intézmény – mint az AGRIS tagja szolgáltatja a hazai szakirodalomról az inputot, ennek fejében kapja a teljes adatbázishoz való hozzáférést online és offline módon.

Rövid időn belül erre az adatbázisra alapozva szelektív információs szolgáltatást (SDI) szervez meg a kutató, tervező intézetek, oktatási intézmények számára.

A szolgáltatás iránti érdeklődés újabb tettekre ösztönözte az intézmény munkatársait. 1980-ban egyéb nemzetközi adatbázisok bekapcsolásával – elsősorban a CAB (Commonwealth Agricultural Bureaux) és a FSTA (Food Science and Technology Abstract) említendő – információs szolgáltató rendszer kialakítására kerül sor. Ebben az időszakban 500-600 kutató-oktató, irányításban dolgozó mezőgazdasági és élelmiszeripari szakember egyedi információs szolgáltatásban részesül.

Retrospektív információkeresés, folyamatos témafigyelő szolgáltatások képezték a rendszer gerincét, kiegészülve a hagyományos szolgáltatásokkal.

Természetesen mind a szolgáltatások előállításában és közreadásában, mind az intézmény egyéb munkájában szorosan együttműködött a mezőgazdasági és élelmiszeripari ágazatban működő oktató és kutató intézményekkel, szakkönyvtárakkal stb. Néhány intézetet hadd említsek meg a példa kedvéért, pl. Központi Élelmiszeripari Kutató Intézet, Agrárgazdasági Kutató Intézet, Élelmiszeripari Gazdaságkutató Intézet stb. Ugyancsak eredményesen működött együtt az intézmény más országos könyvtárakkal,

egyéb szakkönyvtárakkal, információs központokkal stb. Ezek említésével csak jelezni szeretném, hogy az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ nem egy elszigetelt lovagvár volt, egy olyan hálózati központ, ahonnan a könyvtárakat „vezérelték”. Sőt. Dicsékvés nélkül elmondható, hogy az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ igen népszerű volt az ágazat szakkönyvtárai körében, az újdonságok bevezetésében mindig az elsők között volt, számtalan újat kezdeményezett, pl. mezőgazdasági szaktanfolyamok szakkönyvtárosoknak, csoportos tanulmányutak (már 1972-ben!) stb. Kollektív munkacsoportokat hozott létre (osztályozás, bibliográfia készítés) és működött együtt a szakkönyvtárosokkal.

Nos, a fentebb leírtakra könnyen jöhet a replika, ez volt, de ma már nincs rá szükség. Valóban? Nézzük meg, mire van szükség és mire nincs.

Információs igények – információs szolgáltatások

A mezőgazdaságból jelenleg a GDP 18%-a, az export 25%-a származik, a mezőgazdasági tulajdon 80%-a magántulajdonban van, a lakosság közel 50%-ának van közvetlen, vagy közvetett érdekeltsége a mezőgazdaságban és élelmiszeriparban. Napjainkban zajlik a termelési szerkezet, technológia stb. gyökeres átalakulása, a szakképzés különböző szintjeinek megújítása, új kihívások elé néz a kutatás az egész ágazatban. Néhány tényezőt emeltem ki csak a sok közül, annak alátámasztására, hogy mily nagy jelentőségű a mezőgazdaságnak, mint a gazdaság tartópillérének működéséhez, fejlesztéséhez szükséges információellátás szervezett mivolta, minősége, hatékonysága. Információs igények természetesen nemcsak a tudományos műszaki információkkal szemben merülnek fel. A felhasználók üzleti, piaci, jogi stb. információkat is igényelnek, és ezeket az információkat különböző intézmények szolgáltatják, hagyományos és modern adathordozókon és adatátviteli rendszereken, a mezőgazdaság számára is.

Amint arra már az előbbieken utaltam, az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ korábban is széles körben fejtette ki tevékenységét, szolgáltatásai nem korlátozódtak a szigorúan vett könyvtári szolgáltatásokra, bizonyos felhasználóknak, felhasználó csoportoknak (kormányzati, irányító-szervező intézmények stb.) elemző, értékelő összeállítások készültek, prognózisokat, modelleket adott közre az intézmény, tevékenységét összehangolta és együttműködött más intézményekkel. Az intézmény jelenleg is felöleli az ilyen típusú szolgáltatásokat – ezeket külön cikk fogja ismertetni.

Nyilvánvaló, hogy a fokozott információs igényeknek csakis jól szervezett, automatizált eszközökkel dolgozó információs rendszerek tudnak megfelelni. Az információs társadalomban joggal elvárhatják a felhasználók a minőségi gyors, könnyen elérhető, pontos, releváns információs szolgáltatásokat, az állampolgárok pedig megkívánják az irányító szervektől (minisztériumok, önkormányzatok stb.) a megfelelő szervezetek kialakítását, működtetését és központi támogatását.

Alig találunk olyan országot, ahol a mezőgazdasági információellátásra ne működne jól szervezett információs rendszerek, rendszerint külön szervezetű országos központokkal. Néhány példa azok közül az információs központok közül, amelyeknek szolgáltatásait az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ is közvetíti, illetve részt vesz a közös nemzetközi munkálatokban: National Agricultural Library – USA, Commonwealth Agricultural Bureaux – Nagy-Britannia, National Agricultural Library – Németország és még sokáig lehetne sorolni. Ebből is látható remélhetőleg, hogy a jobbitó, újító szándékokat csak üdvözölni lehet, de összefüggések, hazai és nemzetközi kapcsolódások nélkül kiragadva egy-egy szempontot, és annak alapján vizsgálni rendszerek, intézmények működését, szükségességét, vagy felesleges mivoltát téves megállapításokat eredményezhet, arról nem is szólva, hogy javaslatok megtételére, finoman szólva, alkalmatlan.

Észrevételeimet egy latin közmondás kissé módosított változatával szeretném zárni, Zsidai Józsefnek ajánlva: ha hallgattál volna (másokra is), bölcs maradtál volna.